

ION CRAIOVAN

MONICA ISTRATE

IPOSTAZELE JUSTIȚIEI

Universul Juridic

București

-2012-

Editat de **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Copyright © 2012, **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al
S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOȚIT DE SEMNĂTURA
UNUIA DINTRE AUTORI ȘI ȘTAMPILA EDITORULUI,
APPLICATE PE INTERIORUL ULTIMEI COPERTE.**

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
CRAIOVAN, ION**

Ipostazele justiției / Ion Craiovan, Monica Istrate. –
București : Universul Juridic, 2012
Bibliogr.
ISBN 978-973-127-806-3

I. Istrate, Monica

34

REDAȚIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0731.121.218**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL telefon: **021.314.93.15; 0726.990.184**
DISTRIBUȚIE: tel./fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

**COMENZI ON-LINE,
CU REDUCERI DE PÂNĂ LA 15%**

INTRODUCERE

Ipostazele justiției-filosofică, socială, morală, juridică ș.a. – sunt relativ autonome, se pot ignora vreme îndelungată în viața socială sau în mod inerent, se instituie relații de complementaritate, interdependență și interferență? Justiția prin drept se configurează numai din sursele proprii – izvoarele formale ale dreptului – sau, sub semnul „literei și spiritului legii” sunt antrenate multiple componente, de la spiritul epocii, exigențele universale ale dreptului și justiției, experiența jurisprudențială sau rigorile argumentative? Care sunt mutațiile cardinale în drept și justiție impuse de procesul globalizării? Imaginea dreptului și justiției în mass-media este ea însăși un „ingredient” al deciziilor juridice?

Iată doar câteva interogații, împreună cu câteva evocări doctrinare și reflecții aferente, pe care le propunem cititorului interesat de lumea juridică, și nu numai, în contextul în care dreptul și justiția sunt implicate în mod decisiv în ample procese sociale contemporane, sub semnul responsabilității pentru lumea de azi și de mâine.

AUTORII

I. JUSTIȚIA MITICĂ

În privința creației mitice, o prezentare teoretică oricât de succintă indică **complexitatea conceptuală a mitului, a naturii, ipostazelor și funcțiilor sale**¹.

Astfel, s-a reținut pentru mit, sensul antropologic și filosofic general de „povestire anonimă aparținând unui corpus de narațiuni transmise oral între membrii unor grupuri sociale cu culturi proprii, aparținând lumii antice și popoarelor de interes etnografic.”

Grecescul *mythos* – discurs, povestire, indică sfera oralității și comunicării publice.

La Homer, mitul indică propriu-zis cuvântul rostit și ascultat iar printre multiplele semnificații ale termenului, așa cum apare în poemele homerice, se număra aceea de proiect, ordine, sentință și tactică.

Hesiod sugerează asimilarea mythos-ului cu creația poetică, cu evocarea experienței cardinale a lumii. Mitul a fost cotelat și ca o formă de supraviețuire alegorică (M. Detienne).

Imaginația fantastică și situațiile limită ale existenței umane justifică, pentru Platon, persistența mitului la care se poate recurge pentru a lămurii cu ajutorului verosimilului, lacunele cunoașterii din gândire.

După Socrate, **legile care guvernează viața omenească, în absența altor principii, își trag validitatea religioasă și morală din mit.**

La Aristotel, în *Poetica* sa, mitul este structura narativă din care se dezvoltă tragedia, creația poetică, din care își trage seva, în relevarea marilor enigme care traversează istoria greacă.

¹ *Enciclopedie de filosofie și științe umane*, All Educațional București, 2004, p. 688-693.

Lumea mitului ca lume a zeului a supraviețuit. Iar, în contemporaneitate, autorul W.Fr. Otto susține patetic: „Dacă până acum mitul era abordat doar critic și doar pentru a fi respins, astăzi el este ascultat. Sporesc tot mai multe voci care vor să recunoască... un adevăr veșnic, care va implica cu necesitate orice proces științific... Mitul originar dovedește că este o forță care afectează viața trebuind să se manifeste în acțiunile și comportamentele oamenilor. Această necesitate, care face parte din esența lui, îl deosebește de tot ceea ce este mai mult sau mai puțin apropiat sau asemănător.”

Iar mitologia, ca știință care are ca obiect mitul, a evoluat în acest sens. De la prejudecățile teoretice care considerau **miturile doar ca niște produse fantastice**, dacă nu chiar obscure și iraționale, la **mitologie ca: pedagogie a genului uman – C.G. Heyne, structură filosofică a umanității – J.G. Herder, mitul ca adevăr exprimat și prezentat prin imaginea sensibilă a simbolului – W.F. Otto; mitul – ca funcție pragmatic comunicativă care accentul cade nu pe conținut-vestire nici pe sintaxă**, formă în care se fac conexiunile ci pe **tipul de acțiune socială care este exprimat prin povestirea mitică – M. Frank ș.a.**

Mircea Eliade susținea de asemenea, că „mitul este o realitate culturală extrem de complexă care poate fi abordată și interceptată în perspective multiple și complementare”.¹

„Mitogeneza modernă – scria Romulus Vulcănescu – operează prin tranziția mitului adică prin trecerea mitului dintr-o stare de conștiință în alta, dintr-o formă de logicitate în alta. Tranziția este un fenomen real și consecvent în activitatea spirituală și se datorește pe de-o parte indicelui de refracție personală în procesul mitogenezei permanente și pe de alta, capacității de comunicare individuală sau colectivă, a conținutului cultural al mitului în viață. Numai astfel se explică neconținutul lui re-elaborare și re-încărcare cu valențe, semnificații și rezonanțe logice noi, re-adaptarea mesajului lui la spiritul vremii.”²

Creația mitică se instituie din simbolic, sacru și miraculos din ancestral și imaginar, din experiența cardinală a omenirii, din spiritualul peren configurat în diverse arhetipuri, din marile neliniști și

¹ M. Eliade, *Aspectele mitului*, București, 1977, p. 5.

² R. Vulcănescu, *Mitologie română*, Editura Academiei, București, 1985, p. 33.

dileme ale omului ce privesc creația și distrugerea, originea omului, viața de dincolo de moarte, lumile invizibile sau destinul uman. Ipostaza estetică a creației mitice sau astfel spus-mitul ca fapt estetic – este aptă de a releva grandoarea, monumentalitatea, grotescul, tragicul sau sublimul în combinații și proporții inedite la diverse popoare, civilizații sau epoci istorice.

Încercăm în cele ce urmează, să identificăm, în această zonă a creației mitice, germinațiile originare care au contribuit la geneza juridicității, la configurarea justiției și dreptului – nenăscute direct în formele clasice cunoscute, precum Afrodita din spuma mării – ci decantate și cristalizate anevoios, în imensitatea lumii mitice din viziunile despre haos și ordine, putere și supunere, libertate și constrângere, bine și rău, normă și pedeapsă, dreptate și nedreptate...

Evocăm, în acest sens, desigur cu titlu ilustrativ, câteva secvențe din mitologiile lumii¹:

• **Zeus/Jupiter – stăpânul Olimpului.** Zeu printre ceilalți zei și fiul cel mic al lui Cronos, Zeus își atrage frații în lupta împotriva părintelui lor și a forțelor Haosului, cucerește **puterea absolută** și domnește asupra întregului Univers. Zeus este reprezentat ca un bărbat matur, cu o barbă stufoasă, ținând în mână **un sceptru – semnul autorității sale – sau agitând fulgerele, arma sa favorită. Adesea este însoțit de un vultur.** Este fiul lui Cronos și al Reei. Fiindcă un oracol l-a avertizat că va fi detronat de unul dintre copiii săi, Cronos își mănâncă toate progeniturile, imediat după naștere. În consecință, Reea decide să-și aducă pe lume cel de-al șaselea copil în taină, noaptea, și-i oferă lui Cronos, în locul nou-născutului, un pietroi învelit în scutece. Tatăl este păcălit, Zeus e salvat. Copilul este încredințat nimfelor, cureților și căpriței Amalteea. La moartea acesteia, Zeus își va face din pielea ei un fel de armură și începe să se gândească la putere. Metis îi oferă o otrăvă pe care tânărul i-o dă lui Cronos și acesta își regurgitează copiii. Zeus îi eliberează totodată pe ciclopi și pe hecatonhiri, monștri cu câte o sută de brațe cincizeci de capete, închiși de Cronos în Tartar; aceștia îi dăruiesc tunetele și fulgerele. Astfel, el devine conducătorul unei veritabile oștiri. Războiul împotriva lui Cronos a

¹ *Mitologiile lumii*, Larousse, trad.A. Bădescu, Enciclopedia RAO, 2006, p. 16, 54, 116, 1163, 227-278, 310.

durat zece ani. Zeus este victorios și zeii își împart puterea prin tragere la sorți: lui îi revine cerul, lui Poseidon marea, iar lui Hades tărâmul subpământean, Infernul. Dar supremația lor este imediat contestată de giganți – ființe invincibile, care nu pot fi ucise decât prin acțiunea conjugată a unui zeu și a unui om. Zeus îl atrage de partea sa pe Heracles, la vremea aceea un muritor, și își învinge dușmanii. Acum trebuie să facă față comploturilor din Olimp. Hera, Atena și Poseidon se plictisesc rapid de dominația lui Zeus și decid să-l înlănțuie. Dar Thetis, care i-a rămas credincioasă, previne pe gigantul Briareu și acesta, etalându-și forța, îi pune pe fugă pe complotiști. Zeus a devenit cel mai mare dintre zeii olimpieni și stăpânul incontestabil al acestora. Zeu al luminii, este sursa tuturor manifestărilor celeste: el provoacă ploaia și seceta, vremea frumoasă și cea rea, el stăpânește furtunile și vijeliile. Totodată, este **garantul ordinii** în rândul zeilor și printre oameni. De asemenea, **arbitrează conflictele**: între Apolo și Heracles pentru proprietatea asupra trepidului din Delfi; între Apolo și Ida pentru dominația asupra Marpesei; între Pallas și Atena în cursul luptei acestora; între Atena și Poseidon pentru stăpânirea asupra Aticii; între Afrodita și Persefona pentru dragostea lui Adonis. **Deciziile sale sunt drepte și echilibrate – Zeus nu favorizează pe nimeni...**

• **Despre vârstele omenirii Publius Ovidius Naso povestește:**

... Cea dintâi s-a născut **vârsta de aur**, care de la sine, **fără vreo judecată și fără vreo lege, respecta dreptatea și încrederea**. Teama de pedeapsă lipsea. Nu se citeau cuvinte amenințătoare pe table de bronz, nici mulțimea nu părea rugătoare în fața judecătorului, ci oamenii se simțeau în siguranță fără judecată. (...)... Ultima vârstă este din fierul cel tare. Îndată au izbucnit în această epocă de metal inferior toate nelegiuirile. Rușinea, adevărul și credința au dispărut și în locul lor au apărut înșelăciunea, minciuna, șiretlicul, violența și pofta criminală de înavuțire (...)... Acum a ieșit la iveală fierul și aurul mai vinovat decât fierul. A apărut războiul, care se folosește de ambele metale, și cu mâini însângerate a ridicat armele zăngănitore. Acum se trăiește din jaf. Nu e sigură gazda de oaspe, nici socrul de ginere. Până și dragostea între frați e rară. Soțul pândește moartea soției, iar aceasta pe a soțului. Mamele vitrege pregătesc otrăvuri ucigașe, fiul vrea să știe din vreme anii ce-i mai are de trăit tatăl...

...Când din ceruri tatăl oamenilor și fiului lui Saturn a văzut, răutățile de pe fața pământului, a gemut.... a zămislit în suflet o mânie cumplită și demnă de Jupiter. A convocat adunarea zeilor... Așadar, după ce zeii de sus s-au așezat în scaune de marmură, Jupiter, luând loc pe un tron mai înalt și sprijinindu-se într-un sceptru de fildeș, și-a scuturat de trei sau patru ori chica impunătoare, zguduind pământul, marea și stelele.¹..

• Conform mitologiei grecești, printre divinitățile de prim rang din jurul lui Zeus se numără **Themis, zeita justiției divine și păstrătoarea legilor și a ordinii naturale**. Ea era considerată una din sfătuitoarele lui Zeus căruia, după cum spune Pindar, i-a fost și a doua soție, precedând-o pe Hera. Întrucât îl seconda pe Zeus, funcția ei principală în Olimp era, după Homer, de a convoca adunările zeilor și ale oamenilor. Dar Homer folosește același cuvânt, când ca nume propriu al zeiței, când ca nume comun, indicând echilibrul realizat de justiție.²

• **Nemesis, zeita măsurii**. Nemesis se opune exceselor în orice domeniu. Fiică a Necesității, este numită zeita justeii mâinii a zeilor iritați de pretenția oamenilor de a stăpâni lumea. Nemesis este fiica Necesității. Din unirea acesteia cu Zeus se nasc dioscurii și Elena – cauza războiului troian. Nemesis guvernează distribuția binefacerilor. Ea veghează asupra menținerii echilibrului, pedepsește orgoliul și lipsa de măsură. **Condamnă** excesul de fericire, de bogății, de putere – **tot ce amenință echilibrul lumii și tot ce strică ordinea impusă de destin**. Ea e cea care îi pune pe oameni la locul lor.

„Cunoaște-ți condiția umană și limitele, nu te expune răzbunării divinei Nemesis prin excesele tale” (Socrate)...

• **Moirele/Parcele, destinul**. Totul e scris de ele. **Personificare a unei legi inflexibile**, moirele – femei bătrâne și urâte – se impun în fața tuturor, zei și oameni. Sunt în număr de trei: Atropos, Cloto și Lachesis, fiicele lui Zeus cu Temis. Autoritatea lor este deplină: de la cei mai mari la cei mai mici, de la cei tineri la cei vârstnici, de la cei puternici până la cei slabi. Ele reprezintă etapele vieții. Prima toarce un

¹ Publius Ovidius Naso, *Metamorfoze*, București, 1972, p. 49 și urm.

² V. Kernbach, *Dicționar de mitologie generală*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1989, p. 584.

fir: este nașterea; a doua îl înfășoară: este cursul vieții, cea de-a treia îl taie: e moartea. Imperturbabile și oarbe, hotărăsc clipa începutului și pe cea a sfârșitului. Întruchipează destinul ce constituie povestea fiecărei zile. Sunt surorile eriniilor și, totodată, pragul ce nu trebuie trecut. **Sunt mână în mână cu eriniile, cele ce pedepsesc infracțiunile. Personifică moartea brutală, pedeapsa.** Ele hotărăsc evenimentele războiului, accidentele și bolile. La Roma, au fost asimilate cu parcele care, la origine, erau demonii nașterii. Reprezentate în Forum, erau numite „cele trei Destinate”...

• **Maat-echilibrul. Ordinea socială și cea cosmică.** Maat este fiica lui Ra, zeul-Soare, și **consoarta lui Thot, judecătorul zeilor.** Ceilalți zei o iubesc deoarece ea este condiția esențială a funcțiilor și a existenței lor.

Este reprezentată sub forma unei femei în picioare sau așezată pe călcâie, având pe cap o pană de struț. **Maat exista încă de la începuturile Universului, veghind la echilibrul general, la relațiile armonioase dintre toate ființele, la indispensabila lor coeziune. Ea menține ordinea pe Pământ și în Cer;** guvernează anotimpurile, ziua și noaptea, mișcarea astrilor și căderea ploilor. Rolul său este deopotrivă cosmic și social. **Maat este ordinea.** Ea controlează buna desfășurare a vieții individuale, girează relațiile sociale și autentifică acțiunile puterii. Maat este prezentă pretutindeni acolo unde se împlinește ceea ce era prevăzut. Toți, de la faraon și până la cel mai umil supus, au datoria de a o întrona. Maat reprezintă filosofia societății egiptene. Zeița este ofranda pe care faraonii o aduc zeilor, sub forma unei statuete purtate în căușul palmei. Ea este ofranda prin excelență, fiindcă le înglobează pe toate celelalte. **Este dreptatea și adevărul, rânduiala ritualurilor religioase și etica vieții sociale. Judecătorii poartă pe piept efigia ei. Vizirul, șeful suprem al tribunalelor, este numit „preot al lui Maat”. Ea este totodată măsura dreaptă după care se cântărește sufletul defunctului.**

Când moare, omul trece prin fața a patruzeci și doi de judecători, clamându-și nevinovăția în fața fiecăruia. Această declarație de nevinovăție enumeră, în formă negativă, toate acțiunile contrare lui Maat și aparținând lui Isfet („Răul”). Altfel spus, „n-am ucis”, „n-am blesmat”, „n-am încălcat poruncile” etc. Sufletul defunctului este așezat

apoi pe unul dintre talerele unei balanțe, pe celălalt fiind pusă pana de struț a lui Maat. Balanța e ridicată de Anubis, iar verdictul este pronunțat de Thot, soțul lui Maat. Dacă balanța înclină în partea sufletului, decedatul este înghițit de monstrul Amit; în caz contrar, acesta poate intra în lumea zeilor și este declarat maa-kheru, adică „ocrotit”, ceea ce înseamnă că pe Pământ se acționează încă în folosul lui...

• Sau, așa cum aflăm din „**Cartea morților**”, răposatul ajuns înaintea tribunalului lui Osiris glăsuiește:

„Salut vouă, zeilor care sunteți în această mare încăpere (...) **lată-mă venit la voi, fără păcate, fără greșeli, fără mârșăvie, fără niciunul căruia i-aș fi făcut nedreptate. Eu viețuiesc din cele ce sunt drepte, mă hrănesc din fapte drepte.** Am săvârșit cele pe care le laudă oamenii, cele de care se bucură zeii. Am mulțumit pe zeu cu faptele pe care le îndrăgește: am dat pâine celui înfometat, apă celui însetat, veșminte celui gol, o barcă aceluia care nu o avea, am adus prinoase și jertfe zeilor și am adus ofrande funerare răposaților fericiți! De aceea, mântuiți-mă, apărați-mă, nu faceți raport de acuzare împotriva mea dinaintea marelui zeu”¹.

Nu era însă suficient pentru a deveni nemuritor în împărăția fericiților și a răzbate în Împărăția lui Ra, lăcașul celor drepti, de a pronunța vrăji, rugăciuni, descântece și de a cunoaște aceste formule, ci era obligatoriu să fi viețuit conform regulilor de morală, ducând o existență dreaptă și fără pată. Această moralitate a existenței cântărea hotărâtor la judecata finală înaintea lui².

• **Șamaș-zeul luminii.** Lumina lui Șamaș strălucește pe bolta cerească, pe Pământ și în Infern; zeul vede totul, aude totul, înțelege totul. **El impune legile și împarte dreptatea. El guvernează instituirea Codului de legi al lui Hammurabi.**

Pe o tăbliță descoperită la Sippar, zeul Șamaș este reprezentat șezând, purtând o tiară cu patru rânduri de coarne, părul în concii, barbă lungă și o tunică până în pământ. În mâna dreaptă ține toiagul și cercul. Imaginea care îl simbolizează este discul solar ridicându-se între doi munți sau un simplu cerc cu raze... Fiu al zeului Lunii și al lui

¹ *Gândirea egipteană antică în texte, Traducere și comentarii*, C. Daniel, Biblioteca Orientalis, 1974, București, p. 17. ss.

² *Ibidem*, p. 12.